

Bogdán László

Vaszilij Bogdanov: Utak Kolozsvárra

„Mint egy bolond – púpjáról költve élcet –,
bús árvaságomról éppúgy beszélek.”

Marina Cvetajeva: Roland kürtje

I. Kékesen derengő hegyormok

A dobrudzsai örömtenger és a baragani pusztaság sivár egyhangúsága után a Kárpátok igazi meglepetés, kanyargó serpentinjeivel, óriás erdősegeivel, a kékesen derengő, távoli hegyormokkal, a hatalmas sziklafalakkal, valamiképpen a Kaukázusra emlékeztet, bár nyilván zsugorított méreteken. A suhanó kocsiból elképesztően közel kerülnek a szikrázó csúcsok – az egyiken hatalmas keresztet látni –, azt hinnénk, kinyújtott kezünkkel meg is érinthetjük a májusban is hótól fehérülő, bumfordi hegyormokat. A hegyi patakok kis völgyeiben juhnyájak fehérlenek, olyan az egész, mint egy giccses romantikus piktór váratlanul sikerült festménye, a patakok, a völgyek, és a juhnyájak leporellószerűen nyílnak egymásba, mintha egymás tükörképei volnának, óhatatlanul is egymást folytatják, sokszorozzák...

A másik ott marad

*A Kárpátokban egy tisztáson,
köröttem öröködnék a tölgyfák,
önmagam régi mását látom,*

*csábítja már az égi ország,
miközben lenn a betonúton,
örök önbecsapás, botorság,*

*a hegyormokat bámulom,
kéken villog a napsütésben,
a májusi hó és fájdalom*

*a Volga tovaröpít innen,
s önmagam rég volt képe-mása,*

*kinek egykor mindent elhittem,
mert szeme nem volt csak sírásra
itt marad ős tölgyfák között,
elhalkul gúnyos kacagása,*

*elnyelik havas esők, ködök,
felszívja majd a tomboló nap,
nem káromol, nem könyörög,*

elválik tőlem, itt marad!

* Az újabb, romániai utazásaikat felelevenítő ciklus szerkezete világos: áttekinthető, naplószerű prózaversek rögzítik az utazás eseményeit, felvezetve az egyes verseket. Már az első pár darab pontosan jelzi, miről is van szó: feleleveníti a Kárpátok, számára, ha „zsugorított méreteken is”, de a Kaukázusra emlékeztető vidékét, az elvarázsolt tájat, majd az ezt követő versben – mintha csak a Bogdanovot egész nyughatatlan életében kísértő doppelgänger-motívum térne vissza! – egyik éneke elválik tőle (?) és itt marad, mintegy egyesülve a természettel, beleolvadva a tájba. – *Tatjana Bogdanova*

II. A színajai katonatemető

*Színaján állunk meg, sokáig járkalunk a királyi kastélyban,
a románság egykori német királyainak volt rezidenciája, a
maga éremlyítő stílusgyögyvelegével, nem bűvöl el – ráadásul
ismeretlenek össze is kavarták a termek berendezését, semmi
sem olyan, amilyen valaha lehetett –, aztán megállunk egy
katonatemetőben, s Johannes, némi visszafogott malíciával
mutat meg egy sírt. A felirat legalábbis bizarr: itt nyugszik
tizenhárom magyar hős, akik meghaltak a saját hazájukért,
de nem kevésbé különös, mint a hrisztiai romváros
felirata: 2500 éves román kikötő! Bulatra nézek, szemében
villognak a balsejtelem lüktető pontocskáái, de egyelőre nem
kommentálja a bizarr sírfeliratot. Sorsokat, életrajzokat
képzeliünk el a tömegsírokban nyugvó ismeretlen, magyar,
német, román katonáknak. Megejtően süt a nap.*

Áttűnés

*Mikor estek el e magyar hősök,
mért itt haltak meg a hazájukért,
egyáltalán mit kereshettek itt,
ezeréves határaikon túl?
Csontjaik közös sírban porladnak,
de halhatatlan lelkükkel mi lett?
Hol üzekedik, hol bujkál, hol bolyong,
a test halála után a lélek?
Vagy fénnyé válva suhan, csak suhan,
nem érdekli egykori porhüvelye?
Kiszabadulván testéből, szabad lett?
Nem izgatja már senki háborúja,
haza, helytállás, erkölcs, becsület,
szabadság, szerelem, senki, semmi?
Kék fénybe öltözik a földeken,
és az élőket csalfán megkísérti.
Szerelmei előtt megjelenik,
ezt is megunja, melán tovalebben.
Siet a végső gyülekezőre,
megidézik a titokzatos őrzők,
és megtudhatja végre, hogy ki lesz?
Hogy folytatódik, mi el sem kezdődött?
Többé már nem izgatják az élők,
emlékei elhibbant porszemek,
saját hazája is haldoklik benne,
hiába halt meg egykor ő is érte,
a zord világűr hideg mélyébe vész.*

* Itt a naplószerű, színajai katonatemetőben történő látogatásukat felelevenítő prózaversben már megjelenik ama bizarr sírfelirat (itt nyugszanak a magyar hősök, akik meghaltak a saját hazájukért...), s a költői képzeletet épp ez indítja be, miért történt mindez, s mi lesz a halál után, a test földi vonulásának kényszerű, elkerülhetetlen befejeződése után a halhatatlan lélekkel? Valóban fénysugárrá válik halál után a halhatatlan lélek, ahogyan azt Bogdanov egész életében hitte, s egymást sokszorozó verseiben ki is fejezi?

– Tatjana Bogdanova

III. A pásztor

A horgas orrú, fehér hajú juhász, Stancu katonabajtársa és barátja cujkával kínált, majd zsendicével, friss sajttal, túróval, és körbemutogatott a havasan derengő, kékes hegyormokon, sorolta, Bucsecs, a Királykő, Nagy-kőhavas, s a különös nevek képeket idéztek fel bennem, borzongtam. A hét fehér kutya félkör alakban fogott körül, fehér fogaik villogtak az éles fényben. „És a zina? – kérdezte Stancu, felhajtva a pálinkát. – Járt-e mostanában erre a zina, Irimie?” A juhász keserűen vigyorgott. – „Járt Zaharia testvér, járt, és megint megbolondított egy fiút, epekedett csak a szerencsétlen flótás, vágyakozott, aztán egy holdfényes éjszakán, amikor mi aludtunk, és nem tarthattuk vissza, beugrott a lábba, mondván a szép tündér már várja őt. Azóta nem láttuk... Amikor elmondottam az édesanyjának, szinte megőrült szegény...”

VI. A román tündérek

1. Az ígézet

*A román tündérek, a szép zinák,
kiemelkednek a zöldes lápból,
éjszaka, mikor csak hold világol
havasi legelők felett. Imák
sem tarthatják távol őket. Jönnek,
fehér lepelben kéjesen forogva,
foszforeszkáló testük visszahozza
az édent, amit senki nem feledhet.
Ki látja őket, vigasztalhatatlan!
Nem maradhat veszteg. Nyughatatlan!
Menekülhetne, ha volna hova!
De nem mozdulhat, nem is futhat el.
Bénultan áll. A zina nem felel.
A holdsugárban szikrázik tova.*

2. A vágyakozás

*Aki látta, nem feledheti soha,
arcát, alakját, a lenge lepleket,
a kibuggyanó körtekebleket,
előnti a tánc delejes árama,
és haláláig vágyakozva hívja
a szép zinát, de többé ne jön el,*

*hiába kérdi álmában, nem felel,
piros ajkát megvetőn beszívja,
és kineveti a boldogtalant.
Soha nem érhet véget a kaland.
Égerek között gőzölög a láp.
Onnan bukkant fel, biztos ott lakik.
És a rajongó bátran lebukik,
hogyan megkeresse a csodás zínát.*

3. A vég

*Nem találhatja, tudjuk, meg soha,
vad folyondárokba kavarodik,
indák, gyökerek, kasok nyűgözik,
hívja a tündért, nem mozdul, noha
menekülhetne! Még felbukik egyszer.
Izzik a hold, ezüstös szórt fénye,
szinte csábítja le a lápi létbe.
Látja barátját parton, a kereszttel,
és alábukik még egyszer, utolszor.
Nézi a tündért. Nem éri el. Tombol.
Üldözi a láp setét vizében.
Hozzátapad pulzáló testéhez,
csókolja ajkát, de semmit nem érez,
nyitott szemébe vész, szűnik az éden.*

* Nagyapámat a szovjet írószövetség műfordító szakosztálya javasolta a küldöttségbe, mivel készülöben volt a Romániai Népek Meséi című gyűjtemény megjelenése, melynek egyik fordítója volt, és úgy vélték, hasznos lehet, ha romániai folklór- és mesekutatókkal is beszélgethet. Nagyapámat – amint ezt a fenti versek is tanúsítják! – főként a román és a magyar tündérmesék bűvölték el. A jó és rossz tündérek. Miután a zinákról megírta verseit, fordíthatta le, részben nyersfordítás alapján (sem a magyar, sem a román nyelv nem volt teljesen ismeretlen előtte, fordíthatta már Petőfi Sándor és Mihai Eminescu verseit is...) Benedek Elek néhány meséjét. – *Tatjana Bogdanova*

VII. A feleki tetőn

Némileg bágyadtan, másnaposan, émelyegve és ásítózva, reggel kilenckor értünk fel a feleki tetőre, „ahonnan – magyarázta Johannes – páratlan kilátás nyílik a kincses városra.” Azaz nyílt volna, de köd volt, az orrunk hegyéig sem láttunk. Johannes söröket szedett elő és hívott, nézzünk szét a környéken, nincs hova sietni, mutat valami érdekeset. Kiszállva a kocsiból, egymás nyomában lépegetve, idegen, gyanús alakokat kerülgetve, kóvályogtunk a ködben, s akkor Johannes hirtelen előrehajolva a földre mutatott, és megláttuk az első hatalmas kőgömböt, de több is volt itt, szerteszét heverték a különböző méretű, kerek és ovális alakú, ónszürke kövek a mezőn, felemeltem egy kisebbet, olyan sima volt, mintha esztorgályozták volna. „Mik ezek?” – kérdezte döbbenten Andrej. „A földönkívüliek golyói! – vigyorgott Johannes, ez a rejtélyes, szakállas faun. – Ezekkel gurigáznak!”

Az árnyék

Kolozsvár. A Mátyás-templom elúszik a verőfényben. Mátyás ül a paripáján. Meg is van, s nincs is meg minden. Mintha jártam volna itten. Tűntek fel már Bogdanovok ebben a kincses városban? Megperdül az idő. Forog. Látom egyik dédapámat. Álruhás, kalandor herceg. Egy Bánffy grófnőt látogat. De keresztbe tesz a végzet. Pedig kezét is megkéri, meg is kapná, de közbeszól haragvó Mars, a hadisten. S mikor lábaihoz omol, a sápadt grófnő elfordul. „Miért jött egyenruhában, leverni szabadságharcunk?! Ó, ha tudná, mennyit vártam. Ne megszállóként érkezzen! – A gárdatiszt összerezzen. – Ezek után, elhiheti, közöttünk véget ért minden.” „És ha elrabolnám, drágám, mint őseit a tatárok?” „Higgye, boldog sose lennék. Mélyülne köztünk az árok.” Megpendülnek a sarkantyúk. Kezet csókol. Lila alkony borul rá, míg távolodik, a kanyargó Szamos parton. Mikor mindezt elmesélem, a többiek elképednek. „Mindig minden forradalmat, mi vertünk le, az egyenleg egyértelmű, nem szeretnek!” – füstölög Andrej mogorván. Kávégőzben nézzük egymást, mégis mintha bátyám látnám. „De hát miért is vonzódának, mihozzánk a szomszéd népek? Őrült cárok kormányoztak, bős bolsevik népvézérek. –

*Bulat őrzöng. – Higgyétek el, lenne, amit jóvátenni.”
 „Miközben – mordul fel Zsenya – lenni kéne, mégis, lenni!
 De hát ez a legnehezebb. Örültek között józanul
 tenni dolgunk. Verseinkből, nem túlzok, egy ország tanul.”
 Nézzük a Bánffy-palotát. Elképzelem dédapámat.
 Nem feledhette szerelmét, jöttek hát az utazások.
 Mágnes Kolozsvár vonzotta. Ide vissza nem térhetett.
 Többé nem látta a grófnőt. Váltottak még leveleket.
 Örökre közjük álltak, a véres, fejetlen árnyak,
 Bánffy Krisztina arcát is eltakarták, kiabáltak.
 Mindörökre rájuk borult ama rettenetes árnyék.
 „Jobb lett volna átállani, és a magyar szabadságért
 harcolni, vérezni akár! – De ahogyan mondogatta –
 ilyen ez a csalfa élet, semmit nem csinálhatsz vissza!”
 Űlt kastélyában, merengett, képzelgett a szép grófnőről.
 A fejében járt a malom, amely mostan engem őröl.
 Rigmusaim rávallanak. Ő is folyton totózázott.
 Meg is változtatta volna, s nem is az orosz világot.*

* A feleki tető látványát és a különös, ónszürke köveket
 megörökítő prózavers elmeséli, hogyan is érkeznek
 meg, költőtársaival, Jevgenyij Jevtusenkóval, Andrej
 Voznyeszenszkijel és Bulat Okudzsavával, Szász János
 kíséretében Kolozsvárra. A vers a családi legendárium
 egy fragmentumát elevenít fel, egyik őse szerelmét egy
 szép magyar grófnő iránt. Az idillt az Erdélybe, 1849-ben
 megszállóként érkező, és a magyar forradalmat leverő orosz
 hadsereg jelenléte zavarja meg, így a szép Bánffy Krisztina
 soha nem lehet az orosz herceg felesége. Amikor a történetet
 elmeséli barátainak, mindhárman hevesen reagálnak, és
 reakcióik – bizonyítva, hogy Bogdanov kiváló emberismerő
 is volt, napok alatt megismerte őket –, jellemzőek rájuk,
 emberi habitusukra és költészetről vallott nézeteikre
 egyaránt. A versben újra feltűnik a különös, a romániai és
 az erdélyi utazás során végig kísértő, fejében járó malom,
 zúgása elkábítja és keserűséggel tölti el. „Akárhogyan is,
 hatvankilenc éves volt akkor, s együtt ivott a fiatalabb
 költőkkel, akik fiai is lehettek volna, emellett keveset is
 aludt, felcsigázták az események, gondold el, drágám,
 ez volt az első külföldi útja negyven év után, miután
 hazatértünk Párizsból, nem járt a Szovjetunió határain
 túl. A román közállapotok is elcsüggeszthették. Mindez
 kétségtelen megzavarhatta, a vérnyomása is felmehetett.
 Miután hazajött és kipihente magát, a különös malom is
 örökre megállott és elhallgatott a fejében. – *Tatjana Bogdanova*